

«Lola Anglada i l'ideal del llibre» de Montserrat Castillo

Article guanyador del V Premi Aurora Díaz-Plaja, que atorga l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), publicat l'any 2005.

Els motius per a una exposició. Sens dubte, Lola Anglada i Sarriera (Barcelona 1892-Tiana 1984) és present en la memòria del conjunt de la societat catalana. És recordada per la seva grandiosa producció i també per una sola de les seves obres: *El més petit de tots* (1937), un llibre il·lustrat que tingué gran popularitat en el seu moment i que, durant la dictadura de Franco, fou símbol de la resistència. Així, Lola Anglada ha estat considerada una dona compromesa amb la causa catalana i democràtica, particularment per part de tots aquells que estimen Catalunya i han lluitat per les llibertats.

A causa de la persecució a què fou sotmesa durant tota la dictadura, Lola Anglada –segurament molt a pesar seu– fou un símbol vivent de la repressió que l'art i la creació en general patiren sota la dictadura, i un signe de dignitat i fermesa ja que, tot i el que sofrí durant anys, mai no va claudicar. Només la seva longevitat –va sobreviure al dictador– li permeté retrobar-se amb el seu públic i rebre'n l'homenatge més sentit.

Malgrat tot, Lola Anglada és més coneguda que no pas la seva obra. En part, pels anys que han transcorregut des que era plenament activa i lliure, abans de la imposició de la dictadura; però també perquè la recuperació democràtica la trobà molt velleta i pràcticament inactiva com a artista, i perquè, des que morí, no s'han dut a terme totes les accions necessàries per posar la seva obra –atorada per ella mateixa per al gaudi de la societat catalana– a l'abast de tothom. Aquesta exposició té la voluntat de reparar aquesta mancança i d'apropar-la al seu públic natural.

Una elecció. I quin podria ser el subjecte de l'exposició, el fil conductor per mostrar una artista d'obra tan àmplia i complexa?

Lola Anglada fou escriptora, dibuixant del satíric, il·lustradora i decoradora, pintora, ceramista, escultora, autora teatral, figurinista... Les més diverses especialitats artístiques no li representaren cap problema, sinó una possibilitat creativa, un mitjà per expressar-s'hi i, sobretot, per comunicar-se amb el seu públic.

La necessitat de crear i difondre la seva obra, de ser reconeguda, d'influir en el seu entorn mitjançant la bellesa i mitjançant l'art, la trobem molt aviat en la vida de Lola Anglada.

Ja de molt petita prenia apunts del natural, dibuixava i escrivia. La seva fou una vida dedicada a l'art i a la creació, que entenia com un servei al conjunt social.

Tanmateix, l'àmbit on Lola Anglada es donà a conèixer i on excel·lí fou el de la il·lustració, particularment en la il·lustració del llibre. A més de la il·lustració a la premsa periòdica, aquesta fou la seva activitat més freqüent quan fou lliure per triar, quan fou lliure per publicar. En canvi, la ceràmica,

la pintura o l'escultura floriren quan hagué de viure reclosa dins la soledat de Tiana i davant les contínues prohibicions de publicar.

Una seixantena de llibres il·lustrats serien motiu suficient per a una exposició, però, a més, per a Lola Anglada el llibre il·lustrat serà el mitjà ideal per plasmar l'univers meravellós i educatiu que crea per als infants, i alhora el que li permetrà investigar i recuperar un món de la seva preferència: la Barcelona vuitcentista. El llibre serà també el recer darrer per expressar la seva soledat i la seva enyorança.

De tot el que hem dit es desprèn la importància cabdal del llibre il·lustrat en la seva obra. Aquesta exposició pretén mostrar-la mitjançant una selecció de llibres i una tria dels originals que l'artista realitzà per il·lustrar-los.

Un somni de llibres. Des de l'inici, en Lola Anglada hi ha un ideal, un somni, un anhel de bellesa, d'harmonia i de perfecció que posa a l'abast de tothom.

Des de l'inici fins al final de la seva vida, aquest és l'ideal de l'artista i, en conseqüència, hi és en tota la seva obra i, d'una manera molt clara, hi és en la seva obra a l'entorn del llibre.

El llibre, per la seva naturalesa privada i objectual –amb la coberta i la contracoberta que el limiten i el reclouen–, esdevé per a l'artista el recurs idoni per plasmar l'ideal de bellesa d'una manera completa, personal i sense grans despeses. I més encara, compleix la funció d'arribar a tothom, si es tenen en compte les possibilitats gairebé il·limitades de la seva difusió.

Sense cap mena de dubte, provenir d'una família burgesa aristocratitzant –benestant i culte– afavorí l'alta valoració del llibre que la nostra artista sempre tingué. Pares i avis, quan viatjaven per Europa, portaven a la Lola i els seus germans els més preciosos llibres il·lustrats, juntament amb joguines de qualitat. Així, des de petita, pogué gaudir, dibuixar i copiar les millors edicions angleses i franceses, alhora que assajava acudits per publicar a la revista per a infants *En Patufet*.

Tan aviat es formà el seu gust artístic i la seva vocació, i també tan aviat li arribaren les influències, a base dels millors dibuixants europeus i catalans, i l'ajuda de les classes del seu mestre: Joan Llaverias.

Quan, el 1928, se li preguntà què és el que més li agradava fer quan era petita, Lola Anglada manifestà: «L'ocupació que més estimava era la de relligar les petites fulles en les quals escrivia contes que jo inventava, il·lustrant-los de graciosos ninots. Recordo alguns dels títols: *El Dimoni de la cua d'escombra*, *Dos nens en un niu d'ocells*»(1). No conservà aquesta obra infantil, però sí que podem mostrar una obra realitzada ja essent professional i publicant acudits, il·lustracions i narracions a *En Patufet* i a *Cu-cut!*

Es tracta d'un conte manuscrit, decorat i il·lustrat per ella mateixa, que realitzà el 1914 i que titulà *Floriana*. Presentem, a l'exposició, alguns originals que palesen la minuciosa tasca de decoració i embelliment que hi féu. Des de la retolació inicial fins al final, tot el llibre és orlat a més de decorat, amb il·lustracions que se situen arreu del pla obert del llibre, sovint simètriques, sovint fent un contrapès compositiu.

Com que l'autora hi fa una obra pel seu compte –i per tant hi fou lliure de decidir–, omplí les imatges de color, sense cap trava, moguda únicament per la voluntat de crear una obra completa i preciosa.

El fet que sigui manuscrita fa pensar que l'artista la féu per al propi gaudi, més que no pas per ser publicada; i això és un acte de creació i de gratuïtat absolutes.

En aquella mateixa època realitzà unes altres magnífiques il·lustracions pel seu compte, fetes ara amb la intenció clara que formessin part d'un llibre editat. Féu il·lustracions d'obres literàries de la seva preferència: contes populars catalans, contes de Perrault i contes d'Oscar Wilde.

La il·lustració d'aquests darrers fou el resultat de la benèfica influència del seu amic Joan Miró, el qual, en una carta que li adreçà des de Mont-roig del Camp, el 21 de juliol de 1915, li deia, entre altres coses: «He retornat el llibre d'Oscar Wilde al germà d'en Ferrà, més abans vulgui llegir-lo. Què us sembla l'obra de Wilde? Jo em penso que aquells contes d'aquell preciosista deuen plaure-us molt. ¿Com és que no llegiu més, amb preferència obres de preciosista? Potser us falta estar formada i ho seria mitjançant la lectura. ¡Que bé anirien les vostres figures per a il·lustrar un llibre d'Oscar!».

El fet és que quan, el 15 de febrer de 1916, exposà al Faiang Català onze originals, hi apareixen il·lustracions de contes catalans, contes de Perrault i contes d'Oscar Wilde; és a dir, que féu aquestes il·lustracions entre l'estiu del 1915 i el mes de febrer següent.

En aquestes obres, tant la fantasia com la perícia de l'artista s'expandeixen lliurement. Ja consumada plomista, s'hi manifesta amb la delicadesa i l'amplitud de colors d'una bona aquarel·lista; de fet, demostra haver estat una bona alumna del gran expert i recuperador de la tècnica de l'aquarel·la a Catalunya Joan Llaverias.

Igualment, s'hi palesa un domini de la tècnica dels matisos pròpia dels grans mestres de la il·lustració anglesa, particularment Arthur Rackham i Edmund Dulac. De fet, les mateixes temàtiques que tracta s'hi refereixen.

Lola Anglada, en presentar originals d'il·lustració del llibre en una galeria d'art, els elevava a categoria d'obra artística, però per fer-ho no optava per una il·lustració d'artista o de llibre de bibliòfil, sinó per una il·lustració de llibre per a infants, comercial, i no per això menys bella. Aquí es palesa com Lola considerava l'obra dedicada al llibre de primera categoria artística. Cal tenir en compte que a l'exposició de 1916 hi presentà, a més, acudits, com a l'anterior en què participà amb el seu mestre Joan Llaverias (Faiang Català, 1912), però aquests eren només un complement de l'obra principal: la d'il·lustració.

I els llibres són una realitat. Mostrar la pròpia obra i el gran potencial de la seva fantasia tingué els seus resultats, però de fet no aconseguí que els seus meravellosos dibuixos ornessin els llibres somiats; actualment, encara no han complert la seva funció d'il·lustració i són a l'espera d'editor.

Tanmateix, tot seguit, Lola Anglada seria una de les il·lustradores de la innovadora i exemplar editorial Muntañola, que edità els primers «àlbums» per a infants, llibres en els quals l'il·lustrador pren ja un paper protagonista dins del llibre, com a mínim igual al de l'escriptor.

Lola Anglada hi il·lustrà cinc títols, entre 1917 i 1919, dos dels quals foren escrits per Josep Carner i un per Carles Riba(2).

Els llibres il·lustrats per Lola Anglada corresponen a les tres millors col·leccions de l'editorial: Amic, Contes i Apòlegs i Premio. Lola Anglada hi féu grans il·lustracions a tota plana, orles per acollir un text que no es barreja amb les il·lustracions, i també altres decoracions com culs de llàntia i il·lustracions en cobertes i contracobertes, profusament decorades.

Tot i les limitacions que les tècniques d'impressió comporten, les il·lustracions per a aquests llibres s'inscriuen dins del mateix estil de les que exposà un any abans. A més, tenen en comú que serveixen a text d'altri, il·lustren narracions de fantasia i són per a infants.

Il·lustrar altres autors. Per ella, prestigiosa dibuixant del satíric i autora ben aviat, il·lustrar no era un mitjà per guanyar-se la vida –de primer, vivia amb els seus pares, i després n’heretà les rendes– sinó d’expressar-se artísticament. Lola Anglada continuà il·lustrant sempre llibres d’altres autors, però els triava.

Triar, en Lola Anglada, no significa escollir grans obres o col·leccions fastuoses; de fet, el Gift Book, que prestigia arreu del món les edicions britàniques, a Catalunya no existia. Tanmateix, hi havia cada vegada unes edicions millors, que comptaven amb bons il·lustradors, els quals compartien la seva activitat amb les edicions més populars. També ho féu la nostra artista. Tot i així, triava.

La llàntia meravellosa d’Aladdí, Alcía en terra de meravelles, de Lewis Carroll, traduït per Josep Carner, diverses obres de Madame d’Aulnoy i de la Comtessa de Ségur, editades per Librairie Hachette en edicions luxoses, es barregen amb edicions populars com *Nick, el conte de mitjanit*, de Carme Karr, i títols de la Biblioteca Popular de l’Avenç o de la col·lecció de les Rondalles Populars de Valeri Serra i Boldú. La qualitat i l’interès del text, la voluntat de produir bons llibres per als infants, malgrat ser edicions econòmiques, hi és en totes aquestes obres.

Mereixen també ser assenyalades les il·lustracions que Lola Anglada realitzà per a algunes edicions per a l’ensenyament. En plena sintonia amb l’Associació Protectora de l’Ensenyança Catalana, Lola Anglada donà la més gran importància als llibres pedagògics destinats a la formació dels infants. En són exemples els dos volums –l’Elemental i el Superior– de *La Récitation Française a l’École*, d’A. Souché, editats a París, el 1924 i 1925, així com les *Lectures d’infants. Llibre segon*, de Maria de l’Assumpció Pascual, editat per l’APEC, el 1931, o el menys pedagògic i malgrat tot didàctic *Chansons du couleur du temps*, editat per Roudanez.

No totes les edicions que il·lustrà Lola Anglada foren llibres per a infants. Cal destacar l’obra que, el 1935, realitzà per a *La gatomaquia*, de Lope de Vega, editada per Bermejo a Madrid.

No incloem dins d’aquest apartat els volums de *Visions barcelonines*, de Francesc Curet, ja que en aquest cas, més que il·lustrar obra d’altri, el que féu Lola Anglada va ser una obra d’intensa col·laboració, com veurem més endavant.

Paradís. De tot el que hem dit, fins i tot les magnífiques versions de clàssics que per si soles mereixen un lloc d’honor en la història de la il·lustració catalana –per exemple, la seva Alcía o les fastuoses il·lustracions per a Hachette, on recrea el classicisme i el barroc francès amb tota exquisidesa–, es desprèn que Lola Anglada és una gran il·lustradora catalana dins la seva generació, que fou de les més grans que ha tingut mai Catalunya. Però ella havia decidit volar més alt, i féu un pas més enllà que els seus companys de generació: Lola Anglada seria autora total del llibre.

Escriure sorgeix en Lola en una hora tan primerenca com el mateix dibuix. Ja ho feia de petita, tal com s’ha dit anteriorment. També es manifesta en els seus inicis a *En Patufet*, el 1909, tant com a traductora, autora de narracions, il·lustradora i autora d’acudits. Així que no és estrany que, molt aviat, decidís escriure i il·lustrar els seus propis llibres.

El 1920, apareixia el primer *Contes del paradís*, on ja es fa palès què és el que li interessa mostrar als seus lectors. No depenent del text d’un altre, de la imaginació ni de les situacions creades per altres persones, Lola Anglada es manifesta amb una plenitud i una llibertat que no assoleixen els altres il·lustradors. En ella, text i imatge són u, ambdós s’alien per donar forma i contingut a una sensibilitat que se sap exquisida, dotada per llegir en la natura –una natura propera, nostrada, a l’abast– que ella viu com un paradís, el seu paradís personal, però que no és privat, tancat als altres, sinó obert a tots els infants per gràcia de l’artista.

A la coberta del llibre hi dibuixa una noia, lleugerament vestida, de cabells, llaços i robes onejants al vent, que dansa enmig d'àngels i estrelles, davant d'un sol naixent, vers l'horitzó del mar. Una imatge idealitzada d'ella mateixa, i que alhora anuncia que tots els llibres que escrigui parlaran d'ella i del seu paradís.

Els contes glossen elements petits i humils de la natura, com petxines, cargols de mar, grills, granotes o estanys; l'horta i la platja com a rerefons.

D'aquests contes, el 1947 en féu una altra versió, tot afegint alguns contes i noves il·lustracions i decoracions. El publicà sota el títol de *Contes meravellosos* i, novament, la natura era la font de tota meravella.

«Feia anys i molts anys que la terra em tenia presonera. Tot d'una, l'atzar m'ha portat a la claror del cel, i cuito a dir als ocells que passen: —Ocell, jo em deixo pel mar!...» D'aquesta manera comença la versió de «La petxina» als *Contes meravellosos*, que difereix molt poc de l'anterior. Terra, cel, mar, heus aquí la font on veurà Lola Anglada per crear el seu món de fantasia.

Els infants de Lola Anglada. Serà la seva mirada sobre la natura, les estacions de l'any, els animals o les plantes, la seva manera de veure meravella en tot, el que li permetrà crear el seu prodigiós món de fantasia. Els seus infants protagonistes coneixeran la natura a través de totes les estacions, una rere l'altra. No en va alguns dels més populars personatges sorgits de la seva fantasia tenen nom de flors: Margarida, Rosa i Narcís.

A Lola Anglada, molt en sintonia amb la sensibilitat del seu temps i del país, Catalunya, no li calia imaginar móns fora del seu entorn real per crear-ne de prodigiosos, ni inventar dracs ni monstres, ni personatges fantàstics, ja que una flor o una fruita podien esdevenir protagonistes d'un conte –com un llangardaix ho és d'una novel·la.

En els seus llibres més famosos, *En Peret*, *Margarida*, *Narcís* i, anys més tard, *Martinet*, enfronta els seus protagonistes infants amb l'entorn natural i els dota d'aquesta mirada astorada i encisada que no és altra que la seva.

Aquests llibres són el centre de la seva obra per a infants i volem comentar-los particularment.

Per començar, Lola Anglada els fa amb un propòsit molt definit: produir aquells llibres per a infants que no són al mercat català. I per això el seu *Parenostre interpretat per a infants* (1927), perquè trobava massa carrinclons els llibres religiosos per a la canalla; aquesta fou una interpretació de la pregària ben diferent de la que faria el 1951 a *El Parenostre* i *l'Avemaria*, per a bibliòfil. En el primer, omplí la tradicional pregària d'angelets i dimonis i, sobretot, d'optimisme i innocència; en l'altre féu belles estampes tradicionals i barroquitzants, una producció que podem inserir en la recuperació del llibre d'artista i del llibre de bibliòfil que es produí en la postguerra nacional i europea i que la nostra artista aprofitava per obtenir alguns guanys.

Lola Anglada dissenyà els seus llibres *En Peret*, *Margarida*, *Narcís*, *Monsenyor Llangardaix*, *Martinet*... Els féu en un format adient, que cabés a la cartera dels escolars. Escollí la tipografia: ben clara i entenedora(3).

L'interès per una bona comunicació i comprensió s'equilibra en aquests llibres amb la recerca de la bellesa. Així, decoració, il·lustració, tipografia i format formaran un tot que no ha estat modificat en edicions posteriors, perquè hi ha la consciència que s'alteraria la voluntat i l'obra de l'artista.

Altrament, els seus protagonistes són inspirats en personatges reals: Peret és un infant conegut de Lola i Margarida és ella mateixa, vivint a la Barcelona vella, el barri on va néixer. Tanmateix, Anglada, amb bon criteri, popularitza els seus personatges; és a dir, no els fa de la seva classe social –tot i el model, sofisticat, pletòric i sense ombres, que li havien presentat els il·lustradors ewdardians anglesos que tant admirava. Els seus personatges pertanyen a les classes populars, rural i urbana, i són tocats per la dissort o la pobresa, sense exagerar, sense buscar la llàgrima fàcil. D'aquesta manera, un gran nombre d'infants es podrien sentir identificats amb els seus personatges, que van arribar a tot tipus de lectors.

Així, l'encís dels seus llibres no rau en l'evocació de models de societat acomodada, en ambients confortables o luxosos, sinó en masos enmig del camp o en els carrerons humils de la Barcelona vella. A més, ofereix una versió agradable de la història i hi dona una sortida positiva.

Dins la màgia de Lola Anglada, hi ha sempre el toc de realisme propi de la seva època, un període històric molt dinàmic, amb voluntat de transformació social.

Un altre aspecte rellevant és que, tot i que plantes, animals, paisatges, personatges, estris i atuellts que apareixen en les seves obres són inspirats en la realitat del seu entorn, els seus llibres ens transmeten una forta impressió de llibres meravellosos, plens de fantasia. Com ho fa, Lola Anglada? D'una manera ben natural: emprant la humanització d'animals i plantes –fins i tot d'objectes– que els infants més petits fan espontàniament.

Per la seva sensibilitat exquisida, per la seva tendresa i la seva decidida voluntat de no oblidar la pròpia infantesa, trobà lògic donar el protagonisme a llangardaixos o abelles, dibuixar rucs o ratolins amics dels infants, o que un llibre escolar acabi perseguint un mal estudiant.

Tot seguint el curs de la història, els fets meravellosos s'incrementen: els infants creixen i s'encongeixen per entrar a caus de conills, nius de mussols, etc.

Tot plegat són els recursos que emprà per apropar els infants a la natura i fer-los-la estimar, ja que el món rural i la natura en estat salvatge seran el destí dels seus protagonistes, alhora que el mitjà pel qual creixen i aprenen.

L'artista és en la plenitud del seu art quan il·lustra aquests llibres. L'estil hi és consolidat, plenament identificable, i la decoració hi és en tots els recursos tradicionals: cobertes, portades, franges decoratives, caplletres, culs de llàntia, siluetes, etc.

De passada, Lola Anglada va alligóntant els seus lectors en el civisme i els seus valors, en l'educació del gust estètic. Molt possiblement, aquesta és la finalitat de tota la seva obra per a infants, pedagògica o no. Lola Anglada creia fermament en el poder regenerador de la cultura i l'educació per resoldre els problemes de la humanitat; altrament, no hauria produït tanta obra per als infants.

Un llibre que esdevé una excepció, perquè excepcional foren les circumstàncies en què va ser publicat, és *El més petit de tots*, símbol de la guerra i la resistència contra el feixisme. Per això va ser creat, per captar les simpaties de la comunitat internacional vers la causa catalana i per esdevenir la imatge de la Catalunya en guerra contra el puixant feixisme. També fou publicat per encoratjar la població en la permanència dels valors i la solidaritat.

En aquest llibre hi ha unes constants que trobem en tots els altres: el protagonista és un infant –ara és un jove milicianet– i la infantesa representa el candor, la innocència, però també la civilitat, el valor i la lluita. Lola Anglada hi defensa els valors socials i cívics que la cruel guerra malmet arreu; de fet, hi defensa els valors de sempre.

Com és sabut, acabada la guerra Lola Anglada fou perseguida i s'hagué d'amagar. Optà per quedar-se al país, precisament ella que ja s'havia obert camí a l'estranger, mentre altres artistes, estalonats per la repressió franquista, fugien per lluitar per la seva vida i per la llibertat de la seva obra.

Inexplicablement, quan més ho necessitava –en plena postguerra– Lola Anglada no col·laborà més amb editorials franceses i es tancà dins del país. Artísticament també es tancà en el seu estil consolidat i deixà d'indagar, tot i que continuà la seva obra.

Evocació i reconstrucció del passat. Quan Lola Anglada parla més clarament d'ella mateixa, el seu món benestant, aristocratitzant, amant de la història i de la tradició i espiritualment refinat llueix amb força. Així, en el llibre que escriví, il·lustrà i edità ella mateixa, i que assolí publicar el 1949 –un llibre per a un públic forçosament reduït, car és una edició luxosa de bibliòfil–, *La Barcelona dels nostres avis*, hi mostra la Barcelona dels «seus avis», sobretot. El recull que hi fa és ple de rigor i de tendresa. De fet, Lola Anglada volia compartir amb tots els seus lectors els privilegis dels quals havia gaudit: la cultura, l'educació, la sensibilitat per allò bell, la curiositat històrica i un cert sentit nostàlgic i idealitzat del passat.

Aquesta idealització, malgrat tot, només llimà els aspectes més sòrdids de la realitat, sense modificar-ne, però, el testimoni; al contrari, Lola Anglada, en les seves il·lustracions de la Catalunya del vuit-cents, esdevé una cronista rigorosa i una recercadora infatigable.

Viure, tant a Barcelona com a Tiana, en cases decorades i ben moblades pels avis i pares, conservar amb tot amor quadres, estris, mobles, atuells, vestits i joguines ennoblits pel pas del temps, així com col·leccionar nines antigues, feren de Lola una coneixedora de les antiguitats i, alhora, una amant del passat recent.

Així, començà a dibuixar llocs concrets de Barcelona i d'altres poblacions catalanes, tot reconstruint-ne l'ambient del segle dinou, amb les construccions, els paisatges, els personatges i les situacions que s'hi donaven.

L'èxit de públic i de crítica de l'exposició que féu a la Casa de l'Ardiaca de Barcelona el 1933, «Visions de la Barcelona vuitcentista», li confirmà que aquest amor pel passat immediat no era una dèria personal, sinó compartida per un bon nombre de ciutadans. D'aquesta experiència i de l'oci a què es veié obligada per l'apartament social que patí a causa de la repressió franquista, sorgí un gran projecte que dugué a terme amb l'historiador, amic de la família, Francesc Curet.

De fet, havien iniciat investigacions abans de la guerra, però llavors Lola Anglada estava implicada en múltiples projectes creatius. En canvi, el silenci ominós de la postguerra els permeté dur a terme una gran recerca. El fruit d'aquesta reconstrucció de la Barcelona del vuit-cents havia de ser publicat en un llibre, però, com que no els permetien editar-lo, continuaren treballant i les *Visions barcelonines*, quan finalment sortiren –entre 1952 i 1958–, ho feren en deu volums.

Curet i Anglada investigaven junts, consultant arxius i biblioteques, recorrent pam a pam els vells carrers de Barcelona, furgant en la memòria dels més ancians, mesurant les antigues botigues i obradors, recercant en antiquaris els objectes que s'empraven al segle XIX i dibuixant-los amb tota precisió, estudiant les tradicions i festes perdudes, les disfresses, les processons... reconstruint, en suma, un món que no per proper –només havien passat cent anys– era menys ignorat.

El conjunt d'aquests llibres esdevé un monument de recuperació històrica de la Barcelona que vivia constreta per les muralles.

Explicar-se, expressar-se... no m'oblídeu! Tot artista s'explica a si mateix a través de les obres que crea; en el cas de Lola Anglada fou un procés plenament conscient. Considerà les seves vivències i la seva visió del món subjecte artístic, digne d'atenció i d'interès públic.

Així, els llibres per a infants no només foren creats a partir de la seva sensibilitat, sinó que foren inspirats en la pròpia infantesa. Més enllà, ja interromput el corrent de comunicació amb el públic, Lola Anglada sentí la necessitat d'explicar-se a si mateixa. En dos llibres ho féu d'una manera molt concreta: *La meva casa i el meu jardí* (1958) i *Les meves nines* (1983). Aquest darrer és l'ampliació d'un capítol del primer, on glossa la seva afecció per les nines i, a través de l'explicació de cadascuna, ens obre la porta a la pròpia col·lecció però també a una manera d'estar al món en el qual els objectes creats per mà humana, artesans i artístics alhora, són tan preuats que, fins i tot, adquireixen vida pròpia. Sense cap mena de dubte, és l'afecte de Lola que els en dota.⁴ Dona d'amors concrets, fidels i apassionats, tenia la capacitat d'estimar intensament i minuciosa país, paisatges, natura i, fins i tot, com hem dit, objectes.

De mica en mica, la seva casa de Tiana –de fet, dues cases contigües i un gran jardí al davant– s'identificà amb ella mateixa.

Així, a *La meva casa i el meu jardí*, amb l'excusa de parlar de la seva estimada casa de Tiana, explica amb tot detall al lector qui és ella, d'on ve, què sent, de què es plany i on espera finir.

Va recorrent totes les cambres, una per una, amb l'enyor de quan la família era completa i la vida feliç, amb la nostàlgia de la infantesa perduda, amb el reconeixement dels dots personals, la satisfacció de l'obra feta i amb el ressentiment envers una solitud i un oblit injust.

Hi deixa traslluir la decadència personal –el pas inexorable dels anys– i econòmica –Lola Anglada duu cada vegada una vida més senzilla amb unes rendes que no paren de baixar– i la seva progressiva reclusió.

Als anys cinquanta, quan escriu això, apartada de la societat i havent perdut el tren de les innovacions artístiques, la seva companyia són els personatges de la seva creació:

«Aquests petits personatges que sojornen al vell casal em fan companyia perquè han eixit del meu saber, del meu cor i del meu esperit. Jo n'estic satisfeta perquè tots m'han correspost.»⁽⁵⁾

Les al·lusions a la soledat hi són continues; tanmateix, l'orgull de creadora, sabedora del valor de la seva obra, també hi és. Finalment, en aquest llibre –sempre en un llibre– Lola Anglada expressa l'única cosa que omplí de cap a cap la seva vida: «I si el meu art m'ha rendit més sofrència que plaer en l'estudi perseverant que m'ha omplert la vida, ara ja no m'amaga cap secret i els meus dibuixos alegres i optimistes em donen aquella felicitat que cap amor no em podria donar.»⁽⁶⁾

Així, continuà escrivint i il·lustrant fins a les darreries. *Les meves nines* foren publicades per la Diputació de Barcelona només un any abans de morir, però deixà llibres inèdits, a més de les seves memòries, no publicades: *Pluja d'estrelles* –un recull de pensaments– i *Jo i el mar*, en el qual expressa la relació que establí amb el mar, sempre estimat.

1 «La infantesa de les nostres artistes contada per elles mateixes», *Jordi*, n. 16, Barcelona, 7 de juny de 1928.

2 Vegeu-ne el detall a l'apartat «Llibres il·lustrats per Lola Anglada», p. 141.

3 Vegeu: Xavier Picanyol, «Mar-garida, el nou llibre de Lola Anglada», *La Nau*, n. 394, Barcelona, 8 de gener de 1929, p. 4.

4 La seva col·lecció completa de nines és a l'abast del visitant al Museu Romàntic de Sitges.

5 Lola Anglada: *La meva casa i el meu jardí*, Barcelona, [s. n.], 1958, p. 135.

6 Lola Anglada, op. cit. p. 36.

Castillo, Montserrat dins el catàleg de l'exposició *Lola Anglada i l'ideal del llibre*. Barcelona: Diputació de Barcleona. 2005

Si voleu consultar aquesta publicació adreceu-vos a aelc@escriptors.cat.